

Kiss András főtitkár jelentése az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1994. évi munkájáról

Újraéledése óta Egyesületünk ötödik közgyűlésére készült jelentésünk ezúttal sem számolhat be olyan fordulatról, amely szerzett jogaink érvényesítését illetően, a polgári jogállam visszaállításának érzékelésében alapvető változást hozott volna az átmentett egykori, de ma is élő jogrendszerben. Ezért még mindig arra kényszerülünk, hogy az öt esztendeje megkezdett jogérvényesítő és fenntartó lépések útján haladjunk. Ebben a helyzetben jónak bizonyult az az álláspont, amely szerint – jogaink csorbíthatatlan fenntartása mellett – Egyesületünk azon igyekezett, hogy a lehetőségekhez mérten, fokozatosan, saját és támogatói erejéből egy olyan intézményi keretet építsen ki, amelyben az Alapszabályainkban meghatározott munkánk lehetővé válik. Az új intézményi kereteket megteremtettük, ezért úgy véljük, hogy ez a teljesítmény és a megnyílt lehetőségek azok, amelyek végzett munkánk mellett és azzal összefüggésben jelentik legfontosabb eredményeinket az elmúlt évben. Mindezekkel kapcsolatban a következőket jelenthetjük közgyűlésünknek:

Szervezés

Taglétszámunk ebben az esztendőben is gyarapodott. A szakosztályokban folyó tudományos tevékenységet a jelenleg 2515-re növekedett rendes tagjainkra alapozzuk (ebből 82 alapító tag, 652 pedig egyetemi hallgató), de emellett 130 belföldi és több mint 15 000 külföldi pártoló tag támogatására is számíthatunk. Tovább nőtt egyetemi hallgatóink taglétszáma és cselekvő részvételük az Egyesület életében. Jó eredményeink közé soroljuk, hogy egyelőre székhelyünk könyvtármánya valóságos kis egyetemi könyvtárként áll diákjaink rendelkezésére, de a Jordáky házban kialakított és használatra rövidesen átadható olvasóterem, a kutatócsoportok munkahelyén szervezett szakkönyvtárak, a könyvanyag egységes rendszerezése és nyilvántartása egyaránt fogja szolgálni mind kutatóink, mind egyetemi hallgatóink információs igényeit. Az említett létszámot némileg csökkenteni fogja a tagdíjunkt három egymást követő évben nem fizető tagjaink esetében a tagság megszüntetése, amit tavaly már bejelentettünk, de az építkezések, átalakítások és főleg a székhely költöztetése miatt kénytelenek voltunk végrehajtását 1995-re halasztani. Ezt a lépést meg kell tennünk, de oly módon, hogy az ne érintse azoknak a gazdasági nehézségekkel küzdő tagtársainknak további tagságát, akik változatlanul ragaszkodnak ehhez a minőséghez, megbecsülik Egyesületünket. Viszont egyesek teljes érdektelensége indokoltá teszi a tagság megszüntetését. Ez annál is megalapozottabb, mert az egyre nehezebb anyagi körülmények közepette a tagdíjból származó bevételek jelentősége megnő. Ezért is kényszerülünk arra, hogy a közgyűléstől a tagdíjak méltányos, differenciált emelését kérjük. Egyúttal felhívást intézünk azokhoz a tagokhoz, akiknek anyagi lehetőségei ezt megengedik, hogy minél többen lépjenek az alapító tagok sorába.

Jóllehet ez minden év pénzügyi beszámolójából is kiderült, az egyre nehezedő gazdasági helyzetben, a támogatások felhasználásával kapcsolatban felmerült bonyodalmak közepette elengedhetetlennek véljük a közgyűlésnek jelenteni, hogy bevételeink és támogatásaink zömét a működésünket lehetővé tevő ingatlanokba, a munkahelyek kialakításába és kiadványokba fektettük. Ezekről az összegekről mindig igazoltan, maradéktalanul elszámoltunk.

Vidéki csoportjaink továbbra is hasznosan támogatják Egyesületünk munkáját mind rendezvények szervezésében, mind a tagokkal való kapcsolattartásunkban (tagdíjak beszedése, kiadványaink forgalmazása stb.). Eddigi jelentéseinkben említett csoportjaink mellett kilátásunk van arra, hogy rövidesen megkezdji szervezett tevékenységét a nagyváradi és zilahi csoport is.

Noha beszámolónk az 1994. december 31-ig zároló évre vonatkozik, feltétlenül szólnunk kell Egyesületünknek az ez év január 25–27-én sorra került budapesti bemutatkozásáról, mivel az erre való felkészülésre a múlt év utolsó hónapjaiban a szakosztályok sok időt és energiát fordítottak. Az elnökség felkérésére a szakosztályok sajátos kutatási területeiket átfogó tudományos ülésszakot hívtak össze és az ott elhangzott előadásokból jelölték ki azt, amely a bemutatkozáson az illető tudományterületeket képviselte. Ezekből egy kis kiadvány készült, melyet a rendezvény résztvevői a helyszínen kaptak kézhez.

A budapesti bemutatkozásra a Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége, az Európa Intézet igazgatósága, a Collegium Budapest rektora és a Gróf Mikó Imre Alapítvány Kuratóriuma hívta meg Egyesületünket. Ezúton is köszönetet mondunk a meghívóknak, hogy lehetővé tették ezt a magyarországi tudományos közvélemény által is sikeresnek minősített rendezvényt.

Múlt évi közgyűlésünkön az elnöki megnyitó bejelentette, hogy a humán tudományok területén megteremtettük a feltételeket a transzilvanológiai kutatócsoport munkájának az elkezdésére, illetőleg fiatal kutatók munkába állítására. A közgyűlés felhatalmazása alapján az új

elnökség nyilvános pályázatot hirdetett és két tudományos kutatót alkalmazott a Magyar történelmi nyelvtudomány és Erdély írásos kultúrájának története tudományos tárgykörben. Az Antal Árpád, illetőleg Imreh István elnöklete alatt kiküldött két pályázati bizottság javaslata alapján elnökségünk 1994. szeptember 1-gyel kezdődőleg Tamásné Szabó Csillát és Jakó Klárát tudományos kutatóként alkalmazta a munkatörvénykönyvben előírt feltételeknek megfelelően.

Szakosztályaink

Szakosztályaink tevékenységét adatszerűen és naptári időrendbe lebontva – akárcsak az összegyűlöti tevékenységet – tételesen felsorolja az Erdélyi Múzeum LVI. kötete 3–4. füzetében közölt eseménynaptár. Ezt a tevékenységet a szakosztályi közgyűléseken részletesebben elemezték és értékelték a szakosztályi tagok. A tudományos munkának keretet adó szakosztályaink, mint eddig is, a székhelyünkön tartott felolvasó ülésekkel, a székhelyen kívül tartott előadásokkal, megbeszélésekkel, más testületek által szervezett tudományos értekezleteken történt részvételükkel váltották valóra Egyesületünk céljait. Az 1994. esztendőben a tudományművelés új szakaszát jelentették a fennebb már említett tudományos ülésszakok, amelyeken a budapesti bemutatkozás előkészítéseként szakosztályainkban az általuk képviselt tudományterületek valamennyi területéről részt vevő tagjaik tartottak előadást. A szakosztályok munkájának bővülését jelzi az is, hogy az Orvostudományi Szakosztály mellett, amely eddig is megrendezte évi kihelyezett tudományos ülésszakait, a Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály is megkezdte az 1995. évi nyarán Dicsőszentmártonba tervezett vándorgyűlése előkészítését és szervezését. Ugyancsak a szakosztályi élet megerősödésének értékeltjük az Orvostudományi Szakosztály kolozsvári csoportjának ígéretes, eredményes munkáját, amely lehetővé teszi egy népes, jól működő kolozsvári csoport kialakulását.

A szakosztályokat illető jövőbeli tervünkként – amely 1995-ben meg is valósul – említjük meg azt, hogy új lehetőségeink következtében az 1994. év során kialakított helyiségeinkben – a szakosztályokkal egyetértőleg – jobb elhelyezést és működési lehetőséget kívánunk adni szakosztályainknak, illetve könyvtárainknak.

Pályázatok

Az 1994. december 31-i határidővel meghirdetett honismereti-helytörténelmi pályázatunkra 24 pályamunka érkezett; kevesebb, mint az előbbi, 1992. december 31-i lejárt pályázatra (akkor 77 pályaművet küldtek be). A honismereti munkák elbírálása most folyik, és két-két bíráló véleményezése után sor kerül kiértékelésükre. Az előbbi pályázaton szerzett tapasztalataink alapján nagy óvatossággal kell eljárunk, mert akkor jöttünk rá, hogy egyes pályázók ugyanazzal a dolgozattal több helyen is pályáztak.

Pályázatokról szólva meg kell említenünk, hogy az 1994. esztendő folyamán átszervezték az Illyés Alapítvány kuratóriumi rendszerét, olyan értelemben, hogy a romániai pályázók kérését itteni szaktestületek bírálják el. Az EME képviselőjeként Tonk Sándor alelnök az oktatási szaktestületben vesz részt, a tudományos szaktestületben pedig Egyesületünket Benkő Samu elnök, Kiss András főtitkár és dr. Péter Mihály alelnök képviseli. Az EME elnöke pedig egyúttal a szaktestület elnöke is. Tekintettel a pályázatok támogatására szánt összeg korlátosságára, ez utóbbi szaktestület olyan elvi döntést hozott, hogy csak a hazai pályázók kéréseit bírálja el, a magyarországi pályázók itteni tematikájú kutatásainak, munkáinak támogatását pedig az ottani illetékes testületekhez utalja.

Kiadványaink

Rendszeresen megjelenő szakosztályi kiadványaink valamennyi kézírata elkészült az elmúlt év folyamán, az Erdélyi Múzeum, a *Múzeumi Füzetek* meg is jelent, az *Orvostudományi Értesítő* nyomdában van, a *Műszaki Tudományos Füzetek* pedig most kerül nyomdába. Az esetenként különböző önzetlen támogatók költségén megjelenő *Erdélyi Tudományos Füzetek* sorozatában a 216, 217–220. füzetek láttak napvilágot. Ezek közül Kovács András *A radnóti várkastély* című tanulmánya (215. füzet) Degenfeld-Schonburg Sándor támogatásával jelent meg, Muckenhaupt Erzsébet *A XVI. századi német reneszánsz típusú szignált könyvkötések a csíksomlyói műemlékkönyvtár gyűjteményében* című munkája (216. füzet), valamint Bura László *A Szatmári Református Kollégium és diákjai (1610–1852)* című (217.) füzet dr. Kéri Zoltánéval. Az *Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság kétszáz éve (1793–1993)* című 218. füzet az Illyés Alapítvány és az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Maros megyei szervezete támogatásával, az *Emlékezés Kossuth Lajosra Erdélyben 1994-ben* című 219-es füzet az Illyés Alapítványéval, a *Szentkatolnai Bálint Gábor* című 220. füzet megjelenését pedig a Soros Alapítvány támogatása tette lehetővé.

Külön ki kell emelnünk kiadványaink közül az Entz Géza *Erdély építészete a 11–13. században* című kötetet, amely az Egyesület kiadványaként ugyancsak 1994-ben jelent meg.

Egyesületünk belépett a magyar könyvkiadókat tömörítő Romániai Magyar Könyves Céhbe, és kiadványainak számára a Művelődési Minisztérium illetékes igazgatóságától (Direcția pentru prestații editoriale) megszerezte az ISBN számokat. Felelős kiadóként Sipos Gábor egyesületi titkárunkat ismerte el az igazgatóság.

Ösztöndíjak

A Magyar Tudományos Akadémia által az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek juttatott 5 egyéves ösztöndíjra (szakosztályonként egyre) 1994-ben is pályázatot hirdettünk. A beérkezett pályázatok elbírálása után egy kertészmérnök, egy idegsebész, egy közgazdász, egy informatikus és egy gépészmérnök kapott ösztöndíjat.

Az Egyesületünk által kezelt ösztöndíjak közül ez volt a leghatékonyabb. Sajnos, azok közül, akik ennek az ösztöndíjnak előnyeit élvezték, nem minden ösztöndíjasunk tért vissza, hogy az ösztöndíjak céljának megfelelően itt gyümölcsöztesse gyarapodott szaktudását. Annál nagyobb elégtétel volt számunkra, hogy azok, akik visszatértek, kiváló beszámolókkal bizonyították ösztöndíjuk jó felhasználását. Reméljük, hogy bekapcsolódásuk a szakosztályi életbe gyarapítani fogja azok tevékenységét. Nem Egyesületünk feladata, hogy a kivándorlás ügyében állást foglaljon. De egy olyan ösztöndíjalapból, amelynek célja a Romániában a jövőben tudományos kutatásokra, a felsőoktatásra szánt fiatal szakemberek továbbképzése, kizárólag olyanoknak juttathatunk ösztöndíjat, akik vállalják visszatérésüket. A Magyar Tudományos Akadémia elnökének írásbeli állásfoglalása alapján ezeknek az ösztöndíjaknak esetében a visszatérést illetően nem csak írásbeli nyilatkozatot kérünk, hanem anyagi garanciát is arra az esetre, ha az ösztöndíjas mégsem térne vissza.

Az Europa Institut által biztosított – általában 2 hétre szabott – kutatói ösztöndíjből 16 tagunk 32 hetet vett igénybe, a Magyar Országos Levéltárban kutatásokat végzők összesen 60 napig vették igénybe az OL vendégszobáját.

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium posztgraduális ösztöndíjaira 1994-ben a minisztérium nem hirdetett ösztöndíjpályázatot, sőt az 1993-ban meghirdetett pályázat során ösztöndíjban részesülteknek is 1994-ben, késedelmesen tette lehetővé, hogy ösztöndíjaikat

igénybe vehessék. Ugyancsak a minisztérium egy új ösztöndíjformát is bevezetett, a hároméves doktorandusi ösztöndíjat. Véleményünk szerint ez az ösztöndíjrendszer még nem alakult ki világosan. Egyesületünk álláspontja változatlan mind a posztgraduális, mind a doktorandusi ösztöndíjrendszerben. Ezeknek mindenekelőtt az itteni szakemberek továbbképzési és kutatási igényeit kell szolgálniok. Ennek megfelelően a doktorandusi ösztöndíjak esetében az arra szánt pénzalapot elsősorban a hazai doktorandusok kutatási ösztöndíjaira kellene fordítani és a magyarországi ösztöndíjakat viszont kizárólag a hiányszakterületekre szorítani.

Ingtatlanok, székhely, bérlemények

Jogosan megillető ingatlanunkért, a Wass Otília hagyatékaként tulajdonunkká lett főtéri házért folytatott megállapítási perünket a bíróság első fokon elutasította. Fellebbezésünk után még nem tűzték napirendre a feljebbviteli tárgyalást. Mind a Jordáky ház, mind a Lakatos utcai ingatlanok tataroztatása befejeződött, utolsó – nem minden nehézség nélküli – tennivalónk a központi fűtés beindítása lenne. Az elmúlt évben sikerült megvásárolnunk az egykori Tamás András (Ion Ghica) utca 12. sz. alatti ingatlant, amelynek tatarozási és átalakítási munkálatai folynak. Ebben a helyzetben főleg a társadalomtudományi kutatóinkat és az egyetemi hallgatóinkat szolgáló Jordáky-könyvtár és olvasóterem mellett két másik ingatlanunkban helyet kapnak szakkönyvtáraink, jobb munkalehetőséget biztosíthatunk két kutatóknak, szakosztályainknak, megvalósul az előadóterem kialakítása és a Moll házban megszervezhetjük gyűjteményi tárunkat.

Marosvásárhelyi lakrészünket az Orvostudományi Szakosztály használja, szilágysomlyói ingatlanunkat pedig ottani csoportunk gazdosa.

Az 1994. év folyamán az az épület, amelyben székhelyünk kezdettől működött, más rendeltetést kapott, ezért a tulajdonos római katolikus Szent Mihály-templom plébániájának segítőkészsége révén az ugyancsak egyházi tulajdonban lévő, a Iuliu Maniu (Szentegyház) utca 5. sz. alatti Státus-palotába költöztünk. Ezzel kapcsolatban külön meg kell köszönnünk Czirják Árpád kanonok, érseki helynök úrnak, hogy a költözködés lebonyolítására használt gépkocsit rendelkezésünkre bocsátotta. Hasonlóképpen köszönettel tartozunk azoknak a tagjainknak és egyetemi hallgatóinknak, akik főleg a könyvanyag elköltöztetése során nyújtottak segítséget.

Adományok

Rendes és pártoló tagjaink az 1994. év folyamán is számos pénzbeli és könyvadománnyal támogatták egyesületi munkánkat. Az adományok sokasága, a közbejött költözködés és átrendezések miatt azonban nem sikerült minden adományozónknak levélben köszönni meg támogatását. Amidőn ezt ezúton is meg tesszük, jelezni kívánjuk, hogy ez év folyamán valamennyi 1994-beli adományozónknak is megküldjük köszönőlevelünket. Az adományozások rendjén külön kell megemlítenünk, hogy egykori tisztségviselőink már Egyesületünknek átadott, egyesületi életünkhöz kapcsolódó hagyatékát kiegészítette az EME egykori nagyérdemű titkárának, Kántor Lajosnak könyv- és kézírathagyateka, amit leánya, Lázárné Kántor Irén adott át Egyesületünknek.

Kapcsolatok, együttműködések

A jelentésbe foglalt év folyamán két együttműködési megállapodást kötöttünk: a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Hallgatói Önkormányzatával és Kiadói Bizottságával

könyvtárunknak egyetemi jegyzetekkel történő kiegészítéséről és a Magyar Országos Levéltárral tudományos együttműködésünk továbbfejlesztéséről. Mindkét megállapodás esetén az együttműködés valóra váltása meg is kezdődött.

Amint jelentésünkből kitűnik, a következő időszakban több lehetőséget biztosító intézményi kerettel kívánjuk szolgálni tagjaink tudományos igényeit, az információszerzést és -cserét. Mindezt abban a hitben, hogy a szakosztályainkba tömörült tagjaink élni kívánnak ezekkel a lehetőségekkel és a szakosztályok, gyakorolva tudományszervezői és -művelői önállóságukat, továbbfejlesztik eddigi eredményeinket.

Tisztelettel kérjük a fentiek tudomásul vételét és jelentésünk elfogadását.